

<p>UURIMISTÖÖ AVALDUS KOOSKÕLASTUSE SAAMISEKS TARTU ÜLIKOOLI INIMUURINGUTE EETIKA KOMITEELT</p>
---

1. UURIMISTÖÖ ANDMED

Uurimistöö täielik nimetus: *eesti keeles (vajadusel inglise keeles)*

Kõne atraktiivsuse uuring eesti keele taustal

Uurimistöö toimumiskoht: Tartu Ülikool

2. UURIMISTÖÖ TEOSTAJAD JA UURINGUKESKUSED

2.1. Vastutav uurija

ees- ja perekonnanimi: Pärtel Lippus

teaduslik kraad: PhD

amet: eesti foneetika professor

töökoht: Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituut

töökoha aadress: Jakobi 2, 50090 Tartu

telefoninumber: +372 5268003

e-post: partel.lippus@ut.ee

2.2. Kaastöötajad

ees- ja perekonnanimi: Zhenyang Hao

teaduslik kraad: BA

amet: magistrant

töökoht: Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituut

töökoha aadress: Jakobi 2, 50090 Tartu

telefoninumber: +372 58612105

e-post: zhenyanh@ut.ee

2.3. Vastutava uurija asutuse juhataja või tema kohusetäitja

on uurimistöö korraldamisega nõus:

ees- ja perekonnanimi: Ann Veismann

amet: eesti ja üldkeeleteaduse juhataja, üldkeeleteaduse kaasprofessor

töökoht: Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituut

töökoha aadress: Jakobi 2, 50090 Tartu

3. UURIMISTÖÖ FINANTSEERIMINE

Allikas: *(grandi puhul täpsustada kas taotlemisel või saadud)*

Uurimistöö üldmaksumus, sh töötasude jaotus uuringu teostajatele (kellele ja millises ulatuses):
Uuritavatele kompensatsiooni maksmine (palume lisada siia ka mitterahaline hüvitamine, kui see on olemas):

Kavandatud uuring on Zhenyang Hao magistritöö projekt, mis ei ole seotud ühegi Tartu Ülikoolis käimasoleva või taotlemisjärgus oleva projektiga.

4. LÜHIÜLEVAADE SIHANI SAMAL TEEMAL LÄBIVIIDUD UURIMISTÖÖDEST

Kavandatav uuring tegeleb soouurimusliku sotsiofoneetikaga. Täpsemalt on vaatluse all bioloogilise ja sotsiaalse sooidentiteedi ning seksuaalse sättumusega seotud käitumusliku foneetilise varieerumise seos sotsiaalse tähendusega. Sotsiolingvistilised uurimused on näidanud, et keele varieerumine ei ole juhuslik. Kõne foneetiliste tunnuste varieerumist saab osaliselt siduda kõneleja bioloogilise sooga, mis on tingitud meeste ja naiste kõnetrakti mõõtmetest ja nende proportsionaalsetest erinevustest. Selle kõrval kannab hääldus ka sotsiaalset tähendust ja võib viidata kõneleja identiteedi aspektile näiteks vanusele, regionaalsele ja sotsiaalsele päritolule, grupikuuluvusele ja sealhulgas ka seksuaalse sättumusele. Kavandatav töö käsitleb homoseksuaalsete meeste kõne eripärasid eesti keeles võrreldes heteroseksuaalsete meeste ja naistega. Teemat ei ole varasemalt eesti keeles käsitletud, küll aga on sarnaseid uuringuid läbi viidud teiste keelte kontekstis.

Varasemad uuringud sel teemal põhinevad soo inversiooni teoorial, postuleerides, et homoseksuaalsed inimesed käituvad vastassoo moodi (Kite & Deaux 1987). Uuringutes, kus on analüüsitud homoseksuaalsete ja heteroseksuaalsete meeste kõne akustilisi tunnuseid, on leitud, et homoseksuaalsete meeste kõnet iseloomustab kõrgem põhitoon (Linville 1998). Teine sagedasti välja toodud foneetiline tunnus on sibilandi /s/ häälduse varieerumine. Munson et al. (2006) viisid läbi uuringu, kus kaasasid 44 katseisikut (homoseksuaalsed ja biseksuaalsed naised, heteroseksuaalsed naised, homoseksuaalsed ja biseksuaalsed mehed, heteroseksuaalsed mehed) ning leidsid, et homoseksuaalsete meeste kõne spektrit iseloomustab negatiivsem asümmeetriakordaja (ingl *negative skewness*). Lisaks iseloomustavad homoseksuaalsete meeste kõnemustrit suurem vokaaliruum ja eristuvad vokaalid (Rogers et al. 2001), pikem helilisuusviive klusiilides (e.g. Crist 1997, Smyth & Rogers 2002) jne.

Teisalt võivad kõnemaneeRID ka mõjutada tajutud kõne atraktiivsust. Mõned uuringud on välja toonud, et atraktiivne kõne seostub muljega heast iseloomust (e.g. Zuckerman & Driver 1988). Põhitooni varieerumine mõjutab kõneleja tajutud usaldusvärsust, veenvust, koostöövalmidust (e.g. Apple et al. 1979; Knowles & Little 2016) jne. Madal põhitoon meeste kõnes väljendab maskuliinsust ja atraktiivsust (Feinberg 2008). Kõrgemat põhitooni võib tajuda feminiinsena. Sibilandi /s/ häälduse varieerumises võivad avalduda kõneleja iseloom, feminiinsus jt omadused, olenevalt sellest, mis kogukonnast kõneleja pärit on (Pharao et al. 2014). Lisaks on väidetud, et ameerika inglise keeles kasutavad noored naised rohkem kärisevat häält kui mehed (Davidson 2020). Anderson et al. (2014) viisid läbi katse, kus leiti, et üldjuhul anti kärisevale häälele negatiivsemad hinnangud, eriti naiste puhul on tajutud seda madalama usaldusvärsuse, kompetentsuse ja haritusena. Tasub märkida, et tajutud atraktiivsus võib varieeruda sõltuvalt kontekstist ja keeltest (e.g. Ligon et al. 2019; Li 2025).

Mõned feminiinsena tajutud kõnemaneeRID võivad seostuda tajutud seksuaalse sättumusega (Gaudio 1994). Tajuuuringud on näidanud, et pikem klusiilide helilisuusviive, pikem sibilandi ja alveolaar /l/-i kestus seostub tajutud homoseksuaalsusega (Rogers et al. 2001). Põhitooni mõju tajutud seksuaalsele sättumusele on hägune, sest tulemused varieeruvad keeliti (e.g. Gaudio 1994, Valentova & Havlíček 2013, Weirich & Simpson 2018a) ning on leitud, et seksuaalse sättumuse hindamisel ei sõltu hinnangud puhtalt feminiinsusest või maskuliinsusest, vaid on seotud ka kõneleja tajutud füüsiliste parameetritega ja kõne selgusega jne (Munson et al. 2006).

Kavandatav uuring vaatlleb sooidentiteedi sotsiofoneetilist varieerumist eesti keeles kahest aspektist. Ühelt poolt üritatakse välja selgitada akustilised tunnused, mis seostuvad kõneleja

sooidentiteedi ning seksuaalse sättumusega. Teisest küljest uuritakse, millised kõneleja tunnused on kuulajale atraktiivsed ja kuidas see seostub kuulaja identiteediga. Selline uuring laiendab meie teadmisi eesti keelele ja kultuuriruumi kohta ning lisab tüpoloogiliselt väheuuritud keele kohta ühe olulise killu üldisesse keelteülesesse universaalsesse kõnekommunikatsiooniteooriasse.

Viited

- Anderson, R., Klostad, C., Mayew, W., & Venkatachalam, M. (2014). Vocal fry may undermine the success of young women in the labor market. *PLoS One*, 9(5), e97506.
- Apple, W., Streeter, L. A., & Krauss, R. M. (1979). Effects of pitch and speech rate on personal attributions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(5), 715–727.
- Crist, S. (1997). Duration of onset consonants in gay male stereotyped speech. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*, 4(3), 53–70.
- Davidson, L. (2021). The versatility of creaky phonation: Segmental, prosodic, and sociolinguistic uses in the world's languages. *WIREs Cognitive Science*, 12(3), e1547.
- Feinberg, D. R. (2008). Are human faces and voices ornaments signaling common underlying cues to mate value? *Evolutionary Anthropology*, 17(2), 112–118.
- Gaudio, R. P. (1994). Sounding gay: Pitch properties in the speech of gay and straight men. *American Speech*, 69, 30–57.
- Kite, M. E., & Deaux, K. (1987). Gender belief systems: Homosexuality and the implicit inversion theory. *Psychology of Women Quarterly*, 11(1), 83–96.
- Knowles, K. K., & Little, A. C. (2016). Vocal fundamental and formant frequencies affect perceptions of speaker cooperativeness. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 69(9), 1657–1675.
- Li, A., & Lai, W. (2025). Gender effects in Mandarin creaky voice evaluation: A matched-guise study. *Linguistics Vanguard*.
- Ligon, C., Rountrey, C., Vaidya Rank, N., Hull, M., & Khidr, A. (2019). Perceived desirability of vocal fry among female speech communication disorders graduate students. *Journal of Voice*. 33(5), 805.e21–805.e35.
- Linville, S. E. (1998). Acoustic correlates of perceived versus actual sexual orientation in men's speech. *Folia Phoniatrica et Logopaedica*, 50(1), 35–48.
- Munson, B., Elizabeth, C. M., Nancy, L. D., & Aubrey, R. W. (2006). The Acoustic and Perceptual Bases of Judgments of Women and Men's Sexual Orientation from Read Speech. *Journal of Phonetics* 34 (2), 202–40.
- Pharao, N., Maegaard, M., Møller, J. S., & Kristiansen, T. (2014). Indexical meanings of [s+] among Copenhagen youth: Social perception of a phonetic variant in different prosodic contexts. *Language in Society*, 43(1), 1–31.
- Rogers, H., Smyth, R., & Jacobs, G. (2001). Vowel reduction as a cue to distinguishing gay-and straight-sounding male speech. In J. T. Jensen & G. van Herk (Eds.), *Proceedings of the 2001 Annual Conference of the Canadian Linguistics Society*, Ottawa: University of Ottawa, pp. 167–176.
- Smyth, R., & Henry, R. (2002). Phonetics, gender, and sexual orientation. *Proceedings of the Annual Meeting of the Canadian Linguistics Association*, 299–301.
- Valentova, J. V., & Havlíček, J. (2013). Perceived sexual orientation based on vocal and facial stimuli is linked to self-rated sexual orientation in Czech men. *PLoS One*, 8(12), e82417.
- Weirich, M., & Simpson, A. P. (2018a). Gender identity is indexed and perceived in speech. *PLoS One*, 13(12), e0209226.
- Zuckerman, M., & Driver, R. E. (1988). What sounds beautiful is good: The vocal attractiveness stereotype. *Journal of Nonverbal Behavior*, 13(2), 67–82.

5. KAVANDATAVA UURIMISTÖÖ EESMÄRK, KOKKUVÕTE JA PÕHJENDUS

Kavandataav uurimus laiendab teadmisi sotsiofoneetilise varieerumise kohta eesti keele kontekstis. Uurimistöõ ühendab häälduse akustiliste tunnuste kirjeldamist ja sotsiaalse tähenduse tõlgendamist. Esimeseks eesmärgiks on identifitseerida ja kvantifitseerida spetsiifilised foneetilised variandid eesti homoseksuaalsete meeste kõnes võrreldes heteroseksuaalsete meeste ja naiste omaga. Teiseks eesmärgiks on leida seos foneetiliste varieerumise ja kõneleja atraktiivsuse ning seksuaalse sättumuse tõlgendamise vahel.

Töö koosneb kahest osast: produktsioonikatse ning tajukatse. Produktsioonikatse puhul otsitakse vastuseid järgmisele uurimisküsimusele.

Millised foneetilised tunnused iseloomustavad homoseksuaalsete meeste kõnet ja kuidas need positioneeruvad heteroseksuaalsete meeste ja naiste suhtes? Seda uuritakse järgnevate tunnuste põhjal: hääle põhitooni kõrgus ja häälekvaliteet, vokaalikvaliteet ja pikkus, sibilandi /s/ ja nasaalide /n/ ning /m/ kvaliteet.

Akustiliste tunnuste analüüsimiseks viiakse läbi produktsioonikatse, kust katseisikul palutakse lugeda testlauseid, mis sisaldavad vastavaid häälikuid. Uuritavad tunnused on lausesse kombineeritud, nii et ühes lauses esinevad koos mitu uuritavat tunnust. Kokku on katses 45 testlauset. Et tõsta katsestsituatsioonis kõne loomulikkust, esitatakse katseisikule enne igat testlauset kontekstikirjeldus ning palutakse lauset esitada nii, nagu kõneleja reageeriks vastavas stsituatsioonis. Ei testlauseid ega kontekstikirjeldused sisaldavad ebamugavust tekitavat sisu. Järgnevas tabelis on esitatud mõned näited katseisikule esitatavatest kontekstikirjeldustest ja testlausest (vt ka kogu nimekirja lisas 11.3.3, **mida on kontrollinud emakeelne eesti keele kõneleja**):

Kontekstikirjeldus	Juhis	Testlauseid
Sinu sõbral on alati talvel kuivad huuled. Ta tahab teada, kuidas sa tegeled kuiva huulega.	Sa ütled talle:	Huulte kuivus on kergesti vähendatav rasvase kreemiga.
Sa pead juba pikka aega dieeti. Patupäeval sööd liiga palju. Pärast astud kaalu peal ja näed, et kaalud rohkem kui enne.	Sa räägid sellest oma sõbrale:	Raske südamega märkisin tabelisse enda kaalu.
Sa käid tihti soos ja rabas ning armastad taimi. Sinu kolleeg küsib, kas soodes ja rabades kasvavad taimed erinevad teiste paikade omadest.	Sa vastad talle:	Soos ja rabas kasvavad puud ja põõsad kääbustena.
Pärast pikka tööpäeva otsustad endale aega võtta. Sa istud maha ja hakkad oma lemmikhobiga tegelema.	Sa ütled endale lõbusalt:	Meeldiv tegevus pakub lõõgastust.

Tajukatse küsimustik on esitatud lisas 11.3.4. Tajukatse puhul otsitakse vastuseid järgmisele kahele peamisele küsimusele:

1) Millised akustilised tunnused mõjutavad kuulajate hinnanguid kõneleja atraktiivsusele, sealhulgas feminiinsusele ja sooidentiteedile? Kõne akustilised tunnused mängivad suurt rolli selles, kuidas tajutakse kõneleja atraktiivsust, eriti maskuliinsust või feminiinsust. See uurimusküsimus avab ülevaade sellest, millised akustilised tunnused on kuulajate seisukohalt olulised seoses atraktiivsuse, maskuliinsuse ja feminiinsusega.

2) Kas erineva sooidentiteediga kuulajad hindavad kõneleja atraktiivsust, maskuliinsust / feminiinsust erinevalt? See uurimusküsimus keskendub sellele, kas kuulaja sooidentiteet mõjutab seda, millistest akustilistest tunnustest nende hinnangud lähtuvad. Mõned sotsiaalsed grupid võivad olla tundlikumad teatud akustilistele tunnustele kui teised. See uurimusküsimus aitab mõista, kuidas kuulaja sooidentiteet mõjutab subjektiivseid hinnanguid akustilistele omadustele.

6. UURIMISTÖÖ TEOSTAMISE AEG

Katse viiakse läbi ajavahemikus 02.2026–12.2026.

7. UURITAVATE JA NENDE VÄRBAMISVIISI TÄPNE KIRJELDUS

Uurimise käigus viiakse läbi kaks katset: produktsioonikatse ja tajukatse.

Produktsioonikatsesse kaasatakse katseisikuna ainult täiskasvanud eesti keelt emakeelena kõnelejaid. Katseisikute vanusevahemik on 18–40 eluaastat. Uuringus osalemise vanuse piiramise eesmärk on saavutada vanuseliselt homogeenne rühm ning minimeerida vanusest tingitud varieerumist. On teada, et vanus mõjutab näiteks hääle põhitooni kõrgust ja ulatust (Aare & Lippus 2017) ja kõnetempot (Meister & Meister 2022, Lippus jt 2024), samuti võib vanus mõjutada seda, kuidas kuuldud kõnet hinnatakse. Piirates vanust vahemikuga 18-40 eluaastat käsitleme osalejaid vanuseliselt ühe rühmana ja vanust ei käsitleta eraldi kirjeldava tunnusena. Katsesse ei kaasata isikuid, kellel on diagnoositud kõne-, kuulmis või keelelise töötluse häireid. Katseisikud jagatakse soo ja seksuaalse sättumuse järgi kolme rühma: homoseksuaalsed mehed, heteroseksuaalsed mehed ning heteroseksuaalsed naised. Igas rühmas on 10–20 katseisikut, kokku kuni 60 katseisikut. Muid soo ning sättumuse kombinatsiooniga rühmi ei ole uuringusse kaasatud, kuna see suurendaks oluliselt andmete kogumise ning analüüsimise töömahtu ja ei mahu käesoleva magistriprojekti raamesse.

Tajukatsesse kaasatakse ainult täiskasvanud eesti keelt emakeelena kõnelevaid katseisikud vanuses 18–40 eluaastat. Uuringus osalemise vanuse piiramise eesmärk on saavutada vanuseliselt homogeenne rühm ning minimeerida vanusest tingitud varieerumist. On teada, et vanus mõjutab näiteks hääle põhitooni kõrgust ja ulatust (Aare & Lippus 2017) ja kõnetempot (Meister & Meister 2022, Lippus jt 2024), samuti võib vanus mõjutada seda, kuidas kuuldud kõnet hinnatakse. Piirates vanust vahemikuga 18-40 eluaastat käsitleme osalejaid vanuseliselt ühe rühmana ja vanust ei käsitleta eraldi kirjeldava tunnusena. Katsesse ei kaasata isikuid, kellel on diagnoositud kõne-, kuulmis või keelelise töötluse häireid. Kokku on planeeritud kaasata kuni 90 katseisikut, analüüsidest võetakse arvesse osalejate sugu ning seksuaalset sättumust. Muude soo ja sättumuse kombinatsiooniga osalejate osalemist katses ei välistata ega piirata.

Osalejaid värvatakse kummassegi katsesse eraldi peamiselt sotsiaalmeedia kaudu, saates kutset ka LGBTQ+ kogukonna gruppidesse. Juhul, kui ei saa piisavaid katseisikuid, värvatakse ka lumepalli valimi kaudu. Lugemiskatses osalenuid tajukatsesse ei värvata, sest lugemiskatse salvestusi kasutatakse tajukatse stiimulitena ning omaenda hääle hindamine mõjutaks katse tulemusi.

8. UURIMISMETOODIKA TÄPNE KIRJELDUS

Lugemiskatse viiakse läbi Tartu Ülikooli foneetika laboris. Enne lugemiskatset palutakse osalejal täita taustaandmestik, milles küsitakse täpsustavaid küsimusi tema keelekasutuse, päritolu, seksuaalse sättumuse jt keelekasutust mõjutavate aspektide kohta. Lugemiskatse käigus pannakse osalejad istuma mikrofoni taha ning salvestatakse nende akustiline heli. Lugemiskatse käigus kuvatakse katseisikule arvutiekraanilt lauseid koos kontekstiga (vt lisa 11.3.3), mida osalejad peavad tundega ette lugema vastavalt antud kontekstile. Katse käigus salvestatakse andmed foneetika labori parooliga kaitstud arvutisse. Lugemiskatse kestab kokku umbes 30 minutit.

Tajukatse viiakse läbi internetikeskkonnas. Katses osalejatel palutakse valida katse tegemiseks vaikne ruum, kus neid ei segata umbes poole tunni jooksul, ning kasutada kõrvaklappe. Osalejatele mängitakse ette lõike lugemiskatse käigus salvestatud lausetest. Katseisikul palutakse hinnata kuulnud helisalvestisi vastavalt lisas 11.3.4 esitatud kriteeriumitele. Osalejal palutakse täita taustaküsimustik, kus küsitakse täpsustavaid küsimusi keelekasutuse, päritolu, seksuaalse sättumuse jm keelekasutust mõjutavate aspektide kohta. Tajutakse kestab kokku umbes 30 minutit.

Kogutud andmeid analüüsivad inimesed.

9. UURIMISTÖÖ EETILISTE ASPEKTIDE KIRJELDUS

Uurimust viib läbi Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituut. Andmete vastutav koguja, töötleja ja säilitaja on Tartu Ülikool. Uuringu käigus on kõik andmed pseudonüümitud, neile pääsevad ligi ainult uuringut läbi viivad uurijad ja neid töödeldakse konfidentsiaalselt.

Vabatahtlikus

Katses osalemine on vabatahtlik. Katseisikud võivad katse lõpetada igal hetkel ilma põhjust avaldamata ning ilma ühegi negatiivse tagajärjeta.

Konfidentsiaalsus ja pseudonümiseerimine

Kõik kogutud andmed, sealhulgas salvestused, transkriptsioonid, akustilised mõõtmised jne pseudonümitakse unikaalsete koodidega. Allkirjastatud vormid säilitatakse lukustatud arhiivis. Koodide ja isikute andmete vaheline seos hoitakse eraldi parooliga kaitstud dokumendis, millele on ligipääs ainult uurijale ja juhendajale. Allkirjastatud vorme ja koodivõtit säilitatakse kuni uurimistulemuste avaldamiseni, kuna osalejatel on selle ajani võimalik oma andmete töötlemiseks antud nõusolekut tagasi võtta ja võti võimaldab tuvastada, millised on vastava osaleja andmed. Töötlemata andmed hoitakse Tartu Ülikooli teadusarvutuste keskuse serveris foneetikalabori kettal ning uuringu läbiviimise ajal koopiati pseudonüümitud andmetest uurijate tööarvutis parooliga kaitstud kõvakettal.

Laboratoorsete katsete läbiviija, kellel on otsene ligipääs kogutud andmetele ja kes puutub katse käigus katseisikutega isiklikult kokku, töötleb andmeid konfidentsiaalselt. Peale katset andmed pseudonüümitakse ning edasi töötatakse pseudonüümitud andmetega. Uuringu tulemuste avaldamisel varjatakse katseisikute isiku tuvastamist võimaldavaid andmeid. Andmete kogumise lõpus kustutatakse Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi foneetika labori parooliga kaitstud dokument serverikettalt, kus on koodide ja isikute andmete vaheline seos (nt EstGM_2025_x, kus x tähistab katses osaleja numbrit).

Pikaajaline andmete säilitamine ja avalikustamine

Avatud teaduse põhimõtetele säilitatakse kogutud andmeid tähtajatult, et uuringu tulemusi saaks kontrollimiseks korrata ning andmeid saaks taaskasutada tulevikus keele diakroonilise analüüsi eesmärgil. Andmeid säilitatakse ja tehakse teistele uurijatele kättesaadavaks DataDOI repositooriumi kaudu. Uuringu tulemuste reprodutseerimisvõimaluse säilitamise eesmärgil on katseisikul võimalik oma andmete töötlemiseks antud nõusolekut tagasi võtta kuni uuringu tulemuste avaldamiseni. Nõusoleku tagasivõtmisest teavitamise tähtaeg on 10.05.2026. Sellest piirangust teavitatakse osalejaid informeeritud nõusoleku lehel.

Peale tulemuste avaldamist hävitatakse küll pseudonüümimise võti, mis osalejate nime ja katseisiku koodi kokku viib, kuid pseudonüümitud helisalvestistes säilib kõneleja hääl, mille järgi on teatav võimalus isikut tuvastada. Seetõttu pseudonüümitud andmeid (helifailid ja nende aeg-joondatud transkriptsioonid) hoitakse suletud repositooriumis, millele ligi pääsemiseks peab uurija esitama põhjendatud taotluse ning allkirjastama konfidentsaalsuskinnituse. Kõnesalvestiste akustilise analüüsi (põhitoonianalüüs, spektrianalüüs, häälikute kestused jms) ja tajukatsete andmed, mida on võimalik anonüümida, tehakse kättesaadavaks avaandmetena.

Produktsioonikatse käigus kogutud kõnesalvestisi kasutame stiimulitena tajukatses. Tajukatses esitatakse osalejale juhuslikke lõike produktsioonikatse salvestistest ilma täiendavate andmeteta kõneleja kohta. On võimalik, et mõni tajukatses osaleja tunneb hääle järgi ära mõne endale varasemast tuttava produktsioonikatse osaleja. Produktsioonikatse osalejatelt küsitakse informeeritud nõusoleku vormis eraldi luba oma kõnesalvestiste kasutamiseks tajukatse stiimulitena, millest neil on soovi korral võimalik keelduda.

Küsime ka eraldi katseisikutelt nõusolekut selleks, et esitada helisalvestisi katsetulemuste tutvustamisel avalikult illustreeriva materjalina (näiteks magistritöö kaitsmisel või konverentsiettekannetes). Katseisikutel on õigus loa andmisest keelduda.

Võimalikud riskid

Kavandatud uurimistöö keskendub haavatava kogukonna liikmetele. Andmete kogumisel võib see tekitada katseisikutele ebamugavust, kui taustaküsimustikus küsitakse katseisikute seksuaalset sättumust. Katseisikul on õigus sellele küsimusele mitte vastata, ja sel juhul kustutakse katseisiku kõik juba kogutud andmed (salvestised, taustaküsimustik jne) ning tema andmeid ei kasutata uurimuses. Et vähendada potentsiaalselt katse katkestajate liigset koormamist, teavitatakse osalejaid esmalt informeeritud nõusoleku vormis, et seksuaalse sättumusega seotud küsimusi esitatakse, sellele järgneb taustaküsimustiku täitmine ning alles seejärel toimub kõne salvestamisega lugemiskatse, võimaldades osalejale, kellele seksuaalse sättumusega seotud küsimused ebameeldivusi valmistavad, osalemine katkestada katse võimalikult varases faasis.

Tajukatse läbiviimisel esitatakse katseisikutele lõike helisalvestistest ilma muu infota kõneleja kohta. Helisalvestised sisaldavad lugemiskatses esitatud lausete salvestusi. Tajukatse käigus ei esitata kuulajale lisaks helile infot kõneleja kohta, vaid küsitakse kuulajalt hinnanguid selle kohta, kuidas ta kuuldu põhjal hindab kõneleja sugu, iseloomu, sõbralikkust ja feminiinsusastet jt. Eksisteerib teatav võimalus, et tajukatses osaleja tunneb hääle järgi ära mõne endale varasemast tuttava lugemiskatses osaleja hääle, kuid see ei anna tajukatses osalejale muud infot kõneleja kohta.

Katse ei nõua osalejalt suuremat pingutust kui igapäevane suhtlussituatsioon ja töö arvuti kasutamisega. Katse kestab umbes 30 minutit ilma katkestamata. Kui katse ajal tekib katseisikul kerge vaimne ja füüsiline väsimus, saab pakkuda lühiajalisi pause, et ta saaks püsti tõusta ja sirutada ning vett juua.

10. TEAVE SAMA PROJEKTI VARASEMATEST VÕI SAMAAEGSETEST HINDAMISTEST VÕI KOOSKÕLASTAMISTEST MUJAL

Projekti ei ole esitatud hindamiseks ega kooskõlastamiseks mujale.

11. LISADE NIMEKIRI (*lisad on esitatud eraldi dokumentidena*):

11.1 Uuringu läbiviija(te) CV(d)

11.1.1 Zhenyang Hao CV

11.1.2 Pärtel Lippuse CV

11.2 Uuritava informeerimise ja teadliku nõusoleku vorm

11.2.1 Produktsioonikatse

11.2.2 Tajukatse

11.3 Teised uuritavale või uuritava eeskostjale esitatavad dokumendid

11.3.1 Kutse katses osalemiseks

11.3.2 Taustaküsimustik

11.3.3 Lugemiskatses esitatavad tekstid

11.3.4 Tajukatses esitatavad küsimused